

Ilomantsin kunta

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2025–2028

Hyvinvointilautakunta 29.1.2025 3 §

Kunnanhallitus 10.2.2025 §

Kunnanvaltuusto 24.2.2025

Sisällysluettelo

1. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma	3
2. Nykytila ja tulevan kehityksen ennakointi	3
2.1. Ylipaino, liikkumattomuus ja ruutuaika	5
2.2. Fyysinen hyvinvointi ja hammasterveys	6
2.3. Mielen hyvinvointi, turvallisuus ja kouluun sitoutuminen	7
2.4. Päihteiden käyttö ja ennaltaehkäisy	8
3. Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät sekä ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut	9
3.1. Perhekeskustoiminta	9
3.2. Osallisuus	10
3.3. Neuvolatoiminta	11
3.4. Varhaiskasvatus	11
3.5. koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta	12
3.6. Pogostan koulu ja Ilomantsin lukio	12
3.7. Nuorisotyö.....	13
3.8. Ennaltaehkäisevät lapsiperheiden sosiaalipalvelut	13
3.9. Kirjasto, liikunta- ja kulttuuripalvelut	14
3.10. Etsivä nuorisotyö, nuorten TE-palvelut sekä TUVA-opinnot	15
4. Painopisteet, tavoitteet, toimenpiteet sekä arviointi	16
5. Yhteistyö.....	18
6. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seuranta ja arviointi	18

1. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Lastensuojelulaki 12 § (8.7.2022/610) velvoittaa kuntaa laatimaan suunnitelman lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi joko yksin tai useamman kunnan kanssa yhteistyössä. Suunnitelma hyväksytään kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelma on osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 §:ssä tarkoitettua kunnan hyvinvointisuunnitelmaa.

Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee sisältää suunnittelukaudelta tiedot:

- 1) lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta;
- 2) lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista;
- 3) yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä; sekä
- 4) suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

Lastensuojelulain (417/2007, 6 §) mukaan lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena 18–22-vuotiasta. Nuorisolaissa (1285/2016, 3 §) nuoriksi määritellään kaikki alle 29-vuotiaat. Iloimantsin kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kohderyhmä on kaikki alle 29-vuotiaat.

Iloimantsissa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisesta vastaa kunnan monialainen lapsi- ja perhetyöryhmä, Mopsi, johon kuuluu laaja edustus lasten ja nuorten palveluista niin kunnasta kuin hyvinvointialueelta sekä seurakunnista ja työelämäpalveluista. Ryhmä toimii myös perhekeskustoiminnan ja ehkäisevän päihdetyön ohjausryhmänä.

Suunnitelman laatimisessa on kuultu Iloimantsin kunnan nuorisovaltuustoa, järjestöjä (MLL, 4H, Iloimantsin urheilijat ja FC Pogosta, Martat), Pogostan koulun vanhempaintoimikuntaa, Pogostan koulun oppilaskuntaa, Iloimantsin lukion opiskelijakuntaa, Pogostan koulun kouluterveydenhuoltoa sekä seurakuntaa.

Iloimantsin kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen vastaava suunnitelma sekä kunnan ja maakunnan laajan hyvinvointikertomuksen tavoitteet. Hyvinvoinnin edistämisen työtä tehdään Pohjois-Karjalassa laajasti samojen tavoitteiden saavuttamiseksi, koska ongelmat ja ilmiöt ovat pitkälti yhteiset maakunnan alueella.

2. Nykytila ja tulevan kehityksen ennakointi

Lasten ja nuorten tilanteesta saadaan paljon tietoa eri kyselyjen tuloksista. Iloimantsin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan on valikoitu indikaattoreita, jotka nähdään lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavina, jotka kuvaavat muuttuvaa tilannetta tilastotietona ja joihin halutaan erityisesti tehdä muutosta meneillään olevan sekä tulevan valtuustokauden aikana. Hyvinvointisuunnitelmaan valitut indikaattorit sekä osa-alueet eivät rajaa lasten ja nuorten osalta muita osa-alueita käytännön työstä pois, vaan ne ohjaavat erityisesti huomiota esiin nousseisiin haasteisiin ja ongelmakohtiin.

Kaikkien kyselyiden tuloksia ei pienen vastaajamäärän takia saada kuntakohtaisina. Esimerkiksi lukio-ikäisten kouluterveyskyselyn tuloksia joudumme tarkastelemaan alueellisella tasolla. Joka toinen vuosi toteutettava THL:n kouluterveyskyselyn lisäksi myös liikunnallisuutta mittaavan MOVE-testausten tulokset antavat tärkeää tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilanteesta. Näiden kyselyjen

viimeaikaisista tuloksista on noussut esiin huolta erityisesti vähäisen liikkumisen ja runsaan ruutuajan seurauksista, mielen hyvinvoinnista, henkisestä turvallisuudesta ja päihteisiin liittyvistä asen-teista.

Vuoden 2023 lopussa Ilomantsin kunnassa oli 4406 asukasta. Väestöennuste vuodelle 2030 on 3908 asukasta. Lapsiperheitä on viidennes vuoden 2023 perheistä. Yhden vanhemman perheitä on neljännes lapsiperheistä. Ahtaasti asuvia lapsiasuntokuntia Ilomantsissa on 29,1 % kaikista lapsiasuntokun-nista, mikä on samaa tasoa koko maan ja Pohjois-Karjalan lukujen kanssa. Ilomantsissa ahtaasti asu-vien lapsiasuntokuntien määrä on selvästi vähentynyt, kun vuonna 2020 ahtaasti asui 36,8 %. Tulok-set kuvaavat, että Ilomantsissa on tilaa kasvaa ja elää.

Lasten ja nuorten määrä Ilomantsissa vähenee. Perusopetuksessa ollaan siirtymävaiheessa kohti yk-sisarjaista opetusta, eli kullakin luokka-asteella on vain yksi ryhmä. Perusopetuksen lisäksi toimii lu-kio. Lähin ammatillinen oppilaitos sijaitsee Joensuussa. Ilomantsissa koulutuksen ulkopuolelle jää 7,3 % 17–24-vuotiaista. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet tunnistetaan muun muassa etsivän nuorisotyön avulla ja Valpas-järjestelmästä, johon tulee tieto oppivelvollisista koulutuksen ulkopuolelle jää-neistä. Tiedon saamisen jälkeen heidän tilannettaan päästään selvittämään. Etsivään nuorisotyönte-kijään voi ottaa yhteyttä nuori itse tai tieto voi tulla muuta kautta. Etsivässä nuorisotyössä pyritään löytämään nuorelle sopiva koulutus- tai työpaikka tai ohjataan häntä muihin palveluihin. Etsivään nuorisotyöhön osallistuminen on nuorelle vapaaehtoista. Työllisyyspalvelujen Luotsi-toiminta auttaa nuoria matalalla kynnyksellä jokaisessa kunnassa löytämään sopivan koulutuksen, työkokeilupaikan tai työpaikan.

Lasten ja nuorten määrän väheneminen on näkynyt esimerkiksi siinä, että kaikkiin vapaa-ajan toi-mintoihin ei riitä enää osallistujia. Positiivista kuitenkin on, että joihinkin lajeihin saadaan joukkueet kokoon. Ilomantsilaisnuoret tietävät kyllä harrastusmahdollisuuksista: vuoden 2023 kouluterveysky-selyn perusteella 72,5 % kahdeksannen ja yhdeksannen luokan oppilaista tiesi asuinalueen harras-tusmahdollisuuksista, mutta 45,1 % koki harrastuspaikkojen sijaitsevan liian kaukana. Vain vähän yli kolmannes koki nuorille suunnatun vapaa-ajan toiminnan kiinnostavaksi. Kuitenkin jopa 36 % kertoo osallistuvansa yhdistyksen tai järjestön toimintaan tai vapaaehtoistoimintaan vähintään kuukausit-tain. Tulos on selvästi koko maan tulosta (19,7 %) suurempi.

Oman hyvinvoinnin heikentävinä tekijöinä on noussut esiin Hyvinvoiva pohjoiskarjalainen nuori-sel-vityshankkeessa esimerkiksi liiallinen paine koulusta ja töistä, yleinen kiire, suorituspainet, huoli maailmantilanteesta sekä henkilökohtaiset huolet, kuten riittämättömyyden tunne, vanhat haasteet tai traumat. Nuoria huolestuttavat myös talous, terveydenhuollon toimivuus sekä palveluiden pysy-vuus.

Lastensuojeluilmoitusten määrä on ollut nousussa Ilomantsissa, Pohjois-Karjalassa sekä koko maassa viime vuosina. Vuonna 2020 ilomantsilaisista lapsista kirjattiin 43 lastensuojeluilmoitusta, seuraava vuonna 2021 ilmoituksia kirjattiin 57, vuonna 2022 ilmoituksia kirjattiin 80 ja vuonna 2023 ilmoituksia kirjattiin 86.

Lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevien 0–17-vuotiaiden lasten osuus vuosien 2020–2023 aikana on Ilomantsissa ollut suurempi kuin koko maassa ja Pohjois-Karjalassa. Ilomantsissa määrä nousi vuoden 7,1 prosentista vuoden 2023 9,9 prosenttiin. Pohjois-Karjalan vastaavat prosenttiluvut olivat 4,4 ja 4,2 ja koko maassa 3,7, ja 3,8.

Sosiaalihuoltolain mukaisen ennaltaehkäisevän perhetyön piirissä olleiden perheiden lukumäärä on puolestaan ollut viime vuosina laskusuhdanteinen sekä Ilomantsissa että koko Pohjois-Karjalassa. Ilomantsissa palvelun piirissä oli vuonna 2020 7,6 % ja vuonna 2023 3,7 % lapsiperheistä, kun vastaavat lukemat olivat koko maan osalta 3,1 % ja 3,0 % ja hyvinvointialueen osalta 6,6 % ja 1,7 %.

Ennaltaehkäisevän lapsiperheiden kotipalvelun määrä on puolestaan kohonnut (vuonna 2020 3,1 % ja vuonna 2023 4,3 % ilomantsilaisista lapsiperheistä). Koko maan prosenttiosuus on pysynyt melko tasaisena (vuonna 2020 2,3 % ja vuonna 2023 2,2 %), Pohjois-Karjalan tasolla on myös ollut havaittavissa nousua (vuonna 2020 2,8 % ja vuonna 2023 3,1 %). Lapsiperheen kotipalvelua voidaan myöntää Ilomantsissa sekä ennaltaehkäisevien lapsiperheiden palveluiden että lastensuojelun asiakkuudessa oleville perheille.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–24-vuotiaiden määrä on ollut Ilomantsissa laskemaan päin. Sijoitettuja lapsia tai nuoria oli vuonna 2020 yhteensä 20. Seuraavana vuonna määrä nousi hieman (23), ja vuonna 2022 määrä laski 18:aan. Vuonna 2023 lukumäärä oli 19. Pohjois-Karjalaan ja koko Suomeen verrattuna kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–24-vuotiaiden %-määrä vastaavan ikäisestä väestöstä on kuitenkin suurempi: Ilomantsissa 3,3 % ja koko maassa 1,2 % vuonna 2023.

2.1. Ylipaino, liikkumattomuus ja ruutuaika

Kyselyjen, kuten kouluterveyskyselyn ja MOVE-mittausten, tulokset nostavat Ilomantsissa esiin tarpeen kiinnittää huomiota lasten ja nuorten ylipainoon, liikkumattomuuteen ja ruutuaikaan. THL:n kouluterveyskysely tehdään joka toinen vuosi, ja siihen osallistuvat perusopetuksen 4. ja 5. sekä 8. ja 9. luokkien oppilaat ja lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Move! puolestaan on perusopetuksen 5. ja 8. vuosiluokkien oppilaille tarkoitettu fyysisen toimintakyvyn valtakunnallinen mittaus- ja palautejärjestelmä, joka toteutetaan vuosittain osana koulujen liikuntakasvatusta.

Ilomantsissa 27,1 % kahdeksannen ja yhdeksännen luokan oppilaista on ylipainoisia, kun vastaava luku on koko maassa 17,4 ja Pohjois-Karjalassa 20,6. Pohjoiskarjalalaisista ensimmäisen ja toisen vuoden lukio-opiskelijoista 20,1 % ja ensimmäisen ja toisen vuoden ammattikouluikäisistä opiskelijoista 26,4 % on ylipainoisia. Lukiolaisten kohdalla Pohjois-Karjalan alue on koko maahan verraten huolestuttavampi, mutta ammattikouluikäisistä koko maan tulos on samaa luokkaa. Move!-mittausten viimeisimmät tulokset ovat huolestuttavia, ja niitä tukevat myös arkihavainnot koulusta. Suomessa on jo nyt huoli siitä, että työikäisten fyysinen kunto ei riitä työskentelyyn. Siksi lapset ja nuoret olisi saatava motivoitumaan liikkumaan sekä terveellisiin elämäntapoihin, ja asia on perheiden yhteinen. Ilomantsilaisista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista vuonna 2023 27,1 % on harrastanut hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan tunnin viikossa. Tulos on kuitenkin koko maahan ja Pohjois-Karjalaan verrattuna parempi ja parantunut vuodesta 2021, jolloin melkein puolet (49,1) liikkui enintään tunnin viikossa. Ylipaino otetaan puheeksi kouluterveystarkastuksissa, ja kouluterveydenhoidossa on käytössä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen yhdenmukainen lasten ja nuorten ylipainon ja lihavuuden hoitopolku. [Lasten ja nuorten ylipainon ja lihavuuden hoito- ja palveluketju - Siun sote palveluketjut](#)

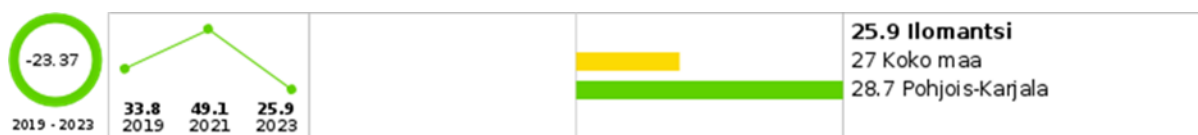
Perusopetuksessa lapsia innostetaan liikkumaan mm. 3.–6.-luokkalaisten liikkuvilla välitunneilla sekä järjestämällä tempauksia koko oppilasväelle. Koululaisia kannustetaan tulemaan kouluun jalan tai pyörällä, mutta moni vanhempi tuo lapsen autolla melko lyhyenkin matkan päästä. Hyvinvointilautakunta määrittelee koulukuljetusohjeissaan kilometrimäärän, mistä lapset saavat koulukuljetuksen.

Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa.

Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

Terveelliseen ravintoon ja ruokailuun ohjaaminen kuuluu kaikille lasten ja nuorten kanssa toimiville. Koulussa ja varhaiskasvatuksessa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan ravitsemussuosituksia lounaan ja välipalojen järjestämisessä. Myös nuorisotoimen tarjoamat välipalat ovat terveellisiä. Useimmat päivän ruoistaan lapset ja nuoret syövät kotonaan. Viimeisimmän kouluterveyskyselyn tulosten mukaan kahdeksannen ja yhdeksannen luokan oppilaista melkein 60 % ei syö aamupalaakaan joka arkiamu. Tulos on koko maata selkeästi suurempi (42,1), ja se on noussut myös vuodesta 2021 (55,4). Pohjoiskarjalalaisista ensimmäisen ja toisen vuoden lukio-opiskelijoista 36,2 % ja ensimmäisen ja toisen vuoden ammattikouluikäisistä opiskelijoista 47,3 % ei syö aamiaista joka arkiamu. Terveelliseen ravintoon ja ruokailutottumuksiin kiinnitetään huomiota kaikessa toiminnassa.

Lasten ja nuorten kanssa työtä tekeviä huolestuttaa niin lasten ja nuorten kuin joidenkin vanhempienkin runsas ruutu-aika. Digipelien ikärajojen noudattaminen riippuu vanhempien asenteesta, ja tueksi pyritään tarjoamaan tutkittua tietoa ja keinoja. Kouluterveyskyselyn perusteella vuonna 2023 ilomantsilaisista 8. ja 9. luokkalaisista 38,8 % harrastaa pelaamista mobiililaitteella tai tietokoneella lähes päivittäin.

Hyvinvoiva pohjoiskarjalainen nuori 2023 -selvityshankkeen loppuraportissa kerrotaan, että yli 30 kyselyyn 1355 vastanneesta nuoresta kokee hyvinvointia lisäävänä tekijänä pelaamisen ja pelikaverit. Hyvinvointia vähentävänä tekijänä se mainittiin yhdeksän kertaa. Kyselyyn vastanneista 13–29-vuotiaista ilomantsilaisia oli 2 %.

Kouluterveyskyselyn perusteella vuonna 2023 ilomantsilaisista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 24 % ei ole usein syönyt tai nukkunut netin käytön takia, kun koko maan luku on 14 %. 44 % on huomannut usein olevansa netissä, vaikka ei ole huvittanut. Neljännes on tuntenut olonsa usein hermostuneeksi, kun ei ole päässyt nettiin. 28 % on yrittänyt usein viettää vähemmän aikaa netissä, mutta ei ole onnistunut ja 48 % on kokenut usein, että pitäisi viettää aikaa muutoin kuin netissä.

2.2. Fyysinen hyvinvointi ja hammasterveys

Nuorten omaa kokemusta terveydentilastaan kysytään säännönmukaisesti kouluterveyskyselyssä. Iloantsilaisista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten nuorten kokemus omasta terveydentilastaan on parantunut vuodesta 2021. Kun vuonna 2021 32 % on kokenut terveydentilansa keskinkertaiseksi

tai huonoksi, vastaava luku on 25 % vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä. Koko maassa ja Pohjois-Karjalassa luvut ovat samaa tasoa. Lukiolaisista ensimmäisen ja toisen vuoden pohjoiskarjalalaisista opiskelijoista 24,7 % ja ammattikouluikäisistä ensimmäisen ja toisen vuoden pohjoiskarjalalaisista opiskelijoista 21,8 % kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi.

Suun terveys on osa kokonaisterveyttä. Ilomantsin hammashuollon palveluista vastaa Pohjois-Karjalan hyvinvointialue, Siun soten suun terveydenhuollon yksikkö. Tarkastuksia toteuttaa hammaslääkäri tai suuhygienisti. Kouluterveyskyselyn perusteella hampaiden harjaaminen on vuosien mittaan vähentynyt. Vuoden 2023 kyselyn vastauksissa ilomantsilaisista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista jopa 69 % harjaa hampaat harvemmin kuin kahdesti päivässä, kun koko maan tulos on 36 %. Pohjoiskarjalaisista lukiolaisista 28,5 % ja ammattikouluikäisistä opiskelijoista 53,1 % harjaa hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä. Pohjois-Karjalan tulokset ovat koko maan tuloksiin verrattuna heikommat.

Suun terveydentila voi kertoa paljon lapsen elämästä. Vanhemmat ja huoltajat ovat vastuussa lasten oikeiden suunhoito- ja ravitsemustottumusten oppimisesta, kuten napostelun välttämisestä. Hampaiden harjaamisen epäjohtamukaisuus kertoo, että lapsi ja perhe voi tarvita tehostettua neuvontaa.

2.3. Mielen hyvinvointi, turvallisuus ja kouluun sitoutuminen

Pogostan koulun läsnäoloa tukeva koulun toimintakulttuuri edistää oppimista, osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia. Kouluun kiinnittymistä on tärkeä tukea koulunkäynnin kaikissa vaiheissa. Läpi kouluvuoden tehtävä hyvinvointityö on keskeisessä osassa oppilaiden läsnäolon tukemisessa ja kouluun kiinnittymisessä.

Koulun toimintakulttuuri pohjautuu positiiviseen pedagogiikkaan sekä vahvuusperustaiseen oppimiseen. Positiivisessa pedagogiikassa korostetaan lapsen ja nuoren vahvuuksia ja tuetaan hänen kokonaisvaltaista hyvinvointiaan esimerkiksi myönteisten tunteiden tunnistamisen ja hyödyntämisen avulla. Vahvuusperustainen opettaminen kasvattaa oppijan itsetuntoa ja itseluottamusta, lisää hyvinvointia, sosiaalisia taitoja ja koulumotivaatiota, parantaa luokan ilmapiiriä sekä vahvistaa oppilaiden osallisuutta.

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamista harjoitellaan Pogostan koulussa Hyvis-tunneilla. Tunne- ja vuorovaikutustaidot vaikuttavat myönteisen kouluilmapiirin syntymiseen ja vaikuttavat ennaltaehkäisevästi koulussa havaittaviin hyvinvoinnin haasteisiin. Turvallisessa luokkaympäristössä ja turvallisessa opettajan ja oppilaan välisessä suhteessa on kyse tasapainoisista sosiaalisista sidoksista. Turvallisuus luokassa tarkoittaa sitä, että ryhmässä vallitsee järjestys, mutta oppilailta on kuitenkin tilaa ilmaista itseään ja erilaisia vahvuuksiaan. Pogostan koulussa neljännen ja seitsemännen luokkien oppilaat vastaavat vuosittain koulukuraattorin toteuttamaan Ilmapiirikyselyyn. Kysely on koulun oma ja sillä kartoitetaan oppilaiden viihtyvyyttä koulussa ja omassa ryhmässä, kaverisuhteita sekä työrauhaa. Oppilaat vastaavat kyselyyn, jonka tulokset käydään luokanopettajan kanssa läpi ja niitä hyödynnetään tarvittaessa myös opiskeluhuollossa. Kuraattori myös tapaa jokaisen oppilaan lyhyessä henkilökohtaisessa palautekeskustelussa, johon myös huoltajat voivat osallistua.

Yhteisöllinen opiskeluhoitotyö on tärkeä osa Pogostan koulun ja Ilomantsin lukion toimintaa ja se kuuluu kaikille koulun toimijoille. Ennaltaehkäisevällä, yhteisöllisellä opiskeluhoitotyöllä tuetaan oppilaiden hyvinvointia, oppimista ja koulunkäyntiä. Opiskeluhoitopalveluiden työntekijät (tervey-

denhoitajat, lääkärit, kuraattorit ja psykologit) ovat tärkeässä roolissa suunnittelemassa, toteuttamassa, arvioimassa ja kehittämässä opiskeluhooltotyötä muiden koulun toimijoiden kanssa. Hyvin suunniteltu opiskeluhooltotyö mahdollistaa resurssien kohdentamisen ennaltaehkäisevään ja yhteisölliseen opiskeluhooltotyöhön.

Poissaolojen ehkäiseminen on keskeisessä asemassa suunniteltaessa poissaoloihin liittyviä toimenpiteitä ja toimintamalleja. Oppilaiden poissaolojen ennaltaehkäisy, seuranta ja niihin puuttuminen ovat osa koulun yhteisöllistä opiskeluhooltotyötä, jonka toteuttaminen kuuluu koulun koko henkilöstölle.

Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan Pogostan koulussa sekä lukiossa. Ilomantsi on mukana seudullisessa perusopetuksen *Jokainen kohtaaminen on tärkeä* -hankkeessa, jossa kukin kunta laatii toimintamallin oppilaiden poissaolojen ehkäisemiseen ja suunnitelmalliseen seuraamiseen sekä poissaoloihin puuttumiseen. Pohjois-Karjalan tasolla tarkasteltaessa luvattomien poissaolojen määrä on vähentynyt niin yläkouluikäisissä, ammattikouluikäisissä kuin myös lukioikäisissäkin. Luvattomien poissaolojen määrä on 3 %:n luokkaa.

Opiskeluhoollissa lasten ja nuorten mieliala-asioihin voidaan tarjota avuksi matalan kynnyksen keskusteluapua koulukuraattorin ja terveydenhoitajan käyttämien IPC-menetelmän sekä Lapset puheeksi -keskustelun avulla. IPC (interpersoonallinen terapia) -menetelmää käytetään keskustelun tueksi nykyhetken vuorovaikutussuhteista ja elämäntapahtumista sekä niiden yhteyksiä mielialaoireisiin. Koulupsykologien saatavuus on ajoittain ollut haasteellista, mutta hyvinvointialue on tarjonnut tueksi psykiatrisen sairaanhoitajan työpanosta.

Pääosin yläasteikäiset nuoret voivat henkisesti hyvin. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokee 12 % ilomantsilaista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista, mutta määrä on vähentynyt hieman vuoden 2019 15 %:sta. Koko maassa ahdistuneisuutta kokee 21 % saman ikäisistä koululaisista. Pohjois-karjalalaisista lukiolaisista 21 % kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta ja ammattikouluikäisistä 14,4 %.

Yksinäisyyden kokeminen on lisääntynyt kaikissa ikäryhmissä. Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista ilomantsilaisista jopa 22 % koki vuonna 2023, ettei heillä ole yhtään ystävää, jonka kanssa voisi keskustella luottamuksellisesti omista asioistaan. Kaksi vuotta aiemmin yksinäiseksi itseään tuntevia oli 26 %. Pohjois-Karjalassa ja koko maassa vastaava lukema on noin 10 %.

2.4. Päihteiden käyttö ja ennaltaehkäisy

Kouluterveyskyselyssä kysytään säännöllisesti nuorten päihteiden käytöstä. Nuorten yleisimmin käyttämiä päihteitä ovat alkoholi, tupakkatuotteet sekä kannabis. Päihteiden käytöllä on suora yhteys mielenterveyteen. Mitä aikaisemmin ja mitä enemmän päihteitä käyttää, sitä todennäköisemmin nuori oireilee myös psyykkisesti ja kärsii mielenterveyden häiriöstä. Nuoret käyttävät kannabiksen lisäksi myös muita laittomia päihteitä, mutta niiden käyttö on harvinaisempaa.

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä laittomia huumeita vastaa kokeilleensa ainakin kerran 9,9 % pohjoiskarjalaisista ensimmäisen ja toisen vuoden lukiolaisista ja 9,7 % saman ikäisistä ammattikouluikäisistä. Kokeilijoiden määrä on koko maan keskiarvoon verrattuna matalampi. Ilomantsilaisista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 15 % kertoo kokeilleensa laittomia huumeita ainakin kerran. Ilomantsissa määrä on nouseva: vastaava luku vuonna 2017 oli 9,8 % ja vuonna 2019 6 %. Koko maan tulos vuonna 2023 laittomien huumeiden kokeilusta samaisessa kohderyhmässä on 6,5 % ja Pohjois-Karjalassa 8 %. yli 60 % pohjoiskarjalaisista lukiolaisista sekä ammattikouluikäisistä on vastannut kouluterveyskyselyssä, että huumeiden hankkiminen omalta paikkakunnalta on helppoa.

Ilomantsissa tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa on ollut 11 % kahdeksannen ja yhdeksännen luokan oppilaista. Koko maan tulos on 9 % ja Pohjois-Karjalan 8 %. Pohjoiskarjalalaisista ensimmäisen ja toisen vuoden lukiolaisista 14 % ja ammattikouluikäisistä 19,3 % vastaa olleensa tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa. Määrät ovat koko maan määriin verrattuna hieman alhaisemmat. Yleisimmin alkoholia saadaan jonkun välittämänä (85,3 % kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista vastaajista) ja toiseksi yleisintä on perhepiiristä hankittu alkoholi. Vähittäismyynnistä ostamalla käyttämänsä alkoholin vastaa hankkivansa kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista 7 %, ammattikouluikäisistä 8,5 % ja lukiolaisista 4,5 %.

Päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta on ilmoittanut käyttävänsä vuonna 2023 28 % ilomantsilaisista kahdeksannen ja yhdeksännen luokan oppilaista. Pohjois-Karjalassa käyttäjiä on 12 % ja koko maassa 11 % samasta kohdejoukosta. Ensimmäisen ja toisen vuoden pohjoiskarjalalaisista lukiolaisista 7,2 % ja ammattikouluikäisistä 26,8 % käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta. Lukiolaisilla käyttö on vähäisempää kuin yläkouluikäisillä sekä ammattikouluikäisillä. Päivittäin tupakoivien osuus 8. ja 9. luokan oppilaista Ilomantsissa on 9,4 %. Sitä selittää sähkösavukkeen eli vapen tuleminen tupakointituotteiden joukkoon. Päivittäin nuuskaa käyttäviä on Ilomantsissa vuonna 2023 9,4 %, kun koko maan sekä Pohjois-Karjalan tulos on alle puolet siitä. Ilomantsin nuorisovaltuuston kuulemisessa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman osalta nousee tupakkatuotteiden saanti helpoksi eri kanavien kautta.

Kouluissa toteutettava ehkäisevä päihdetyö on määritetty lainsäädännössä sekä opetussuunnitelman perusteissa. Käytännön toimet on kuvattu Ilomantsin kunnan opiskeluhoitosuunnitelmassa. Ennaltaehkäisevää työtä tehdään teemapäivien ja -viikkojen aikana ja huolehtimalla, että järjestysääntöjä noudatetaan. Pogostan koulussa on toimintamalli, jos päihteiden käyttöä havaitaan koulussa tai koulualueella.

3. Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät sekä ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut

3.1. Perhekeskustoiminta

Ilomantsilaisten lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut kuuluvat perhekeskustoiminnan piiriin. Perhekeskus ei tarkoita konkreettista paikkaa vaan palvelujen kokonaisuutta. Perhekeskus toimii moniammatillisesti kuntien, seurakuntien, järjestöjen, yhdistysten sekä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen yhteistyössä. Perhekeskuksen palvelut pyrkivät tarjoamaan avun ja tuen varhain, viiveettä, kohdennetusti sekä koordinoitusti. Ilomantsissa perhekeskuksen ohjausryhmänä toimii monialainen lapsi- ja perhetyön ryhmä Mopsi.

Ilomantsin kunnan järjestämiä perhekeskuspalveluita ovat muun muassa varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus, aamu- ja iltapäivätoiminta, lukiokoulutus, kansalaisopisto, kirjasto, taiteen perusopetus, kulttuuri- ja liikuntapalvelut, nuorisopalvelut ja harrastustoiminta. Hyvinvointialueen perhekeskuspalveluita ovat neuvolapalvelut, koululaisten ja opiskelijoiden palvelut, lapsiperheiden sosiaalipalvelut, sosiaali- ja kriisipäivystys, lastensuojelu, terapia- ja kuntoutuspalvelut, lasten ja nuorten erikoissairaanhoito, vammaispalvelut sekä aikuisten ja työikäisten palvelut.

Kolmannen sektorin perhekeskuspalveluita ovat kohtaamispaikat, yhdistysten ja järjestöjen lapsiperheille suunnattu tuki ja toiminta, seurakuntien lapsi-, nuoriso- ja perhetyö, harrastustoiminta ja iltapäivätoiminta.

Perhekeskuksen toimintasuunnitelman mukaan perhekeskus yhtenäistää palvelujen ja toimintojen kehittämistä maakunnassa sekä hyvinvointialueella. Perhekeskustoiminnan periaatteena on lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeudet, lapsi-, nuori- ja perhelähtöisyys, laadukkaat ja vaikuttavat palvelut, sekä yhteensovittavan johtamisen vahvistaminen.

[Pohjois-Karjalan perhekeskuksen toimintasuunnitelma \(siunsote.fi\)](https://siunsote.fi)

Perhekeskuksen kohtaamispaikka Ilomantsissa, perhekahvila, on lapsiperheiden matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jonka toimintaa tukee Ilomantsin kunta sekä Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun sote. Perhekahvila on osa perhekeskuksen palvelukokonaisuutta. Kohtaamispaikan organisointivastuu on kunnalla. Toiminta tarjoaa lapsille leikkiä sekä lapsille ja heidän perheilleen yhteisen toimintaympäristön tutustua uusiin ihmisiin, vertaistoimintaa ja yhteisöllisyyttä, tapahtumia ja tapaamisia eri teemoin, pientä välipalaa omakustanteisesti sekä mahdollisuuden vaikuttaa perhekahvilan toiminnan sisältöihin.

3.2. Osallisuus

Lasten ja nuorten mahdollisuus osallistua heihin liittyvien asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon otetaan huomioon kaikessa toiminnassa varhaiskasvatuksesta lähtien. Perhekeskustoiminnan lähtökohta on lasten, nuorten ja perheiden osallisuus perhekeskustoiminnan kehittämisessä, arvioinnissa ja seurannassa. Kouluikäiset lapset ja nuoret voivat ilmaista mielipidettään sekä vaikuttaa nuorten asioihin nuorisovaltuuston eli Mantsin Nuorten (Manu) sekä koulujen oppilas- ja opiskelijakunta-toiminnan kautta.

MaNu on Ilomantsin nuorisovaltuusto, joka on kunnan alueella asuvien nuorten yhteistyöelin ja lakisääteinen vaikuttamistoimielin. MaNu edustaa ja edistää ilomantsilaisten nuorten asioita kunnallisessa sekä maakunnallisessa päätöksenteossa. Nuorisovaltuustoon valitaan jäsenet vaaleilla. Nuorisovaltuusto voi tehdä lapsia ja nuoria koskevia aloitteita sekä tavata kuntapäätäjiä. Nuorisovaltuustossa valitulla edustajalla on läsnäolo- ja puheoikeus kuntaympäristö- ja hyvinvointilautakuntien kokouksissa, ja valitut edustajat osallistuvat myös hyvinvointialueen nuorisovaltuuston toimintaan. Lisäksi MaNun jäsenillä on edustus Sotien 1939–1945 perinnetoimikunnassa. Nuorisovaltuuston jäsenet pyrkivät edistämään nuorten hyvinvointia lisäämällä ja turvaamalla vapaa-ajanviettomahdollisuuksia kunnassa. Vaikuttajaryhmän toimintaa ohjaa nuoriso-ohjaaja. Toimikausi on kaksivuotinen. Kokouksia pidetään vuoden aikana vähintään neljä kertaa.

Koulujen oppilas- ja opiskelijakunnat ovat mukana suunnittelemassa ja järjestämässä esimerkiksi teemapäiviä, retkiä, juhlia ja tapahtumia. Oppilas- ja opiskelijakunnan edustajat voivat olla mukana opettajainkokouksissa.

Vanhempien osallisuuden lisäämiseksi on perustettu syksyllä 2023 Pogostan koulun vanhempaintoimikunta. Toimikunnan tehtävänä on lisätä koulun ja kotien välistä yhteistyötä, toimia keskusteluforumina sekä ideoijana koulun toiminnan tukemisessa ja kehittämisessä.

Varhaiskasvatuksessa lapsien osallistaminen toteutuu päivittäisissä toiminnoissa sekä ohjatuissa tuokioissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat tarttumaan lasten kiinnostuksen kohteisiin

ja sen myötä suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan toimintaa lapsilähtöisesti. Lapsia osallistetaan keskustelujen ja leikin avulla kertomaan omia mielipiteitään ja ajatuksiaan erilaisista asioista. vanhempien osallisuus on arkipäivän kohtaamisissa, lapsen varhaiskasvatussuunnitelman (vasu) keskusteluissa, mahdollisissa moniammatillisissa palavereissa, päiväkodin ja kodin yhteisissä tapahtumissa sekä ryhmäkohtaisissa tapahtumissa. Lasten huoltajille järjestetään myös kyselyitä palautteen ja toiveiden keräämiseksi. Perheiden ja päiväkodin välisessä viestinnässä toimivat Daisy-järjestelmä sekä päiväkodin ilmoitustaulut. Varhaiskasvatuksen opettajat tekevät yhteistyötä tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Yhteistyötä tehdään tarpeen mukaan kaikkien lasten hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen tukemiseen osallistuvien henkilöiden kanssa, kuten vanhempien, mahdollisesti fysioterapeutin, kommunikaatio-ohjaajan, toimintaterapeutin sekä sosiaalipalvelujen. Pääpainona on huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö, koska huoltajat ovat lastensa parhaimpia asiantuntijoita.

Perusopetuksen sekä lukion vanhemmille järjestetään vanhempainiltoja, ja muun muassa opetussuunnitelmaan sekä järjestyssääntöjen muutoksiin on mahdollista kommentoida. Viestinnän osana toimii Wilma-järjestelmä.

3.3. Neuvolatoiminta

Neuvolatyö on keskeinen osa perusterveydenhuollon ehkäisevää ja terveyttä edistävää toimintaa. Neuvolapalvelut ovat osa perhekeskuksen palvelukokonaisuutta. Neuvolapalveluita tarjoaa Pohjois-Karjalan hyvinvointialue kaikille raskaana oleville naisille, lasta odottaville perheille ja alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen. Ilomantsissa neuvolatyö toteutuu yhdessä toimipisteessä, pääasiallisesti saman terveydenhoitajan vastaanotolla. 6-vuotiaiden tarkastukset tekee kouluterveydenhoitaja tutustuen jo tulevaan koululaiseen ja hänen perheeseensä.

Neuvola tekee yhteistyötä muun muassa varhaiskasvatuksesta, lastensuojelusta ja muusta sosiaali-toimesta sekä erikoissairaanhoidosta vastaavien toimijoiden kanssa. Äitiys- ja lastenneuvolan palvelut perustuvat huolellisesti toteutettuihin määräaikaisiin terveystarkastuksiin ja terveysneuvontaan, joissa huomioidaan yksilöiden ja perheiden tarpeet. Vanhemmuuden tukemiseksi järjestetään neljä laajaa terveystarkastusta, joissa arvioidaan koko perheen terveyttä, hyvinvointia ja niihin vaikuttavia tekijöitä.

[Neurolat - siunsote.fi](https://www.suonsote.fi)

3.4. Varhaiskasvatus

Kunnan varhaiskasvatuspalveluissa alle kouluikäisen lapsen hoitomuotoja ovat kunnallinen päivähoito tai mahdollisuuksien mukaan perhepäivähoito. Alle kouluikäistä lasta voi hoitaa myös kotona kotihoidon tuen tai yksityisen hoidon tuen avulla. Tarvittaessa varhaiskasvatusta voivat saada 1.–2.-luokkalaiset sekä peruskouluikäiset erityishoidettavat lapset koulujen loma-aikoina.

Varhaiskasvatus päiväkodissa on tavoitteellista ja suunnitelmallista kasvatusta, hoitoa ja opetusta, joka pohjautuu lapsen tarpeisiin sekä mielenkiinnon kohteisiin. Raamit varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen antaa Ilomantsin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatus tavoittaa hyvin ilomantsilaiset lapset ja perheet. Varhaiskasvatukseen osallistui 93 % alle seitsemänvuotiaista ilomantsilaisista lapsista vuonna 2023.

Ilomantsissa toimii yksi päiväkotitoiminta, päiväkotitoiminta, joka tarjoaa myös vuoroa aikaisina arkiaamuina ja arki-iltoina sekä viikonloppuina. Vuoroa ovat oikeutettuja ne lapset, joiden molempien huoltajien työt tai opinnot ajoittuvat päiväkodin aukioloaikojen ulkopuolelle. Päiväkotitoimintaan kuuluvat syli, kiireettömyys, hyvät käytöstavat, pienryhmätoiminta sekä leikki. Lisäksi niihin kuuluvat seudulliset arvot eli oppiminen, hyvinvointi ja vastuullisuus.

Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää. Lasten oppimisen, kasvun ja kehityksen tukeminen on kaikkien varhaiskasvattajien työtä. Tuen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi tapahtuu tarvittaessa yhdessä erityisopettajan kanssa, joka tekee tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja perheiden kanssa ja toimii erityispedagogiikan asiantuntijana.

Päiväkodissa työ on moniammatillista yhteistyötä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Yhteistyön ytimessä ovat lapsen huoltajat, jotka ovat oman lapsensa parhaimpia asiantuntijoita.

Kunnassa on aloitettu tammikuussa 2024 maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeilu tietyin ehdoin. Maksuttomuuskokeilu jatkuu 2025 vuoden loppuun, jonka aikana arvioidaan maksuttoman varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta kunnassa.

Päiväkoti Vunukassa on otettu käyttöön marraskuussa 2024 MiniVerSo-menetelmä eli vertaissovittelevä varhaiskasvatuksessa. MiniVerson avulla lapset yhdessä harjoittelevat ratkaisemaan syntyneitä ristiriitatilanteita tarvittaessa aikuisen tukemana.

[Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Ilomantsin varhaiskasvatussuunnitelma](#)

3.5. koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on perusopetuslain (19.12.2003/1136) 8 a luvun mukaista perusopetuksen oppilaille suunnattua ohjattua toimintaa, jonka järjestämisestä vastaa Ilomantsin kunta. 48 §:n mukaan kunta voi järjestää ja hankkia tämän lain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa, ja jos kunta järjestää tai hankkii sitä, tulee sitä tarjota kunnassa toimivien koulujen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta erityisen tuen tarvitseville oppilaille kunnan päättämässä laajuudessa.

Ilomantsissa esikoululaisten huoltajat voivat valita, osallistuuko lapsi koulun jälkeen varhaiskasvatuslain mukaiseen päivähoitoon vai perusopetuslain mukaiseen aamu- ja iltapäivätoimintaan. Aamu- ja iltapäivätoiminnan lähtökohtana on turvallisen kasvuympäristön järjestäminen lapselle. Toiminnalla pyritään lapsen vapaa-ajan toiminnan ohjaamiseen ja yksinäisen sekä ohjaamattoman ajan vähentämiseen koulupäivän jälkeen. Aamu- ja iltapäivätoiminnalla pyritään tukemaan kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua ja kehitystä niin vapaa-ajan toiminnan, kasvun ja kehityksen, koulunkäynnin ja oppimisen kuin myös sosiaalisen vahvistamisen ja varhaisen puuttumisen näkökulmista. Aamu- ja iltapäivätoiminnan kautta pyritään vahvistamaan lapsen itsetuntoa, vuorovaikutustaitoja sekä lapsen kykyä ikä- ja kehitystasonsa mukaiseen itsestään huolehtimiseen. Aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään Pogostan koulussa ohjaajina koulun koulunkäynninohjaajat. Ilomantsin kunta järjestää myös kesäajan toimintaa 0.–2. luokan oppilaille juhannukseen asti sekä elokuun alusta koulun aloitukseen asti.

3.6. Pogostan koulu ja Ilomantsin lukio

Ilomantsissa on kaksi oppilaitosta. Pogostan koulu, jossa on vuosiluokat 0.–9. sekä Ilomantsin lukio. Oppilasmäärä peruskoulussa on noin 300 oppilasta ja lukiossa noin 30 lukuvuonna 2024–2025.

Ilomantsissa esiopetus järjestetään koulussa toimivassa esiopetusryhmässä. Esikoululaisten määrä on viime vuosina ollut laskemaan päin ollen noin 20 lasta. Pogostan koulussa toimii pienryhmiä, joilla tuetaan erityisen tuen oppilaita. Pogostan koulu on KiVa Koulu, ja lisäksi oppilaskunnat toimivat aktiivisesti. Alakoulussa on kummitoimintaa pienille oppilaille ja yläkoulussa on tukioppilastoimintaa. Kummitoiminnalla sekä tukioppilastoiminnalla tuetaan ystävyyssuhteiden lisäämistä eri ikäisten kes-

ken, helpottamaan kouluun sopeutumista ja vastuun harjoittelemista viihtyvyyden sekä turvallisuuden näkökulmasta. Pogostan koulu tekee tiivistä yhteistyötä kunnan nuorisotyön ja seurakuntien nuorisotyön kanssa. Yhteistyötä tehdään myös Vaara-kirjastojen kanssa ja koululla käy säännöllisesti kirjastoauto. Koululla toteutuvan nuorisotyön tavoitteena on tukea nuorten kasvua sekä tarjota ohjausta ja neuvontaa arkeen sekä olla läsnä nuorten koulutyössä yhteisöllisyyttä korostaen. Yhteistyössä toteutettavissa toteutuksissa näkyy erilaiset teemapäivät, -ja viikot sekä liikuntapäivät.

Ilomantsissa on hyväksytty syksyllä 2024 perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma, joka koskee maahanmuuttajille järjestettävää opetusta. Valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle tarvittavat valmiudet suomen tai ruotsin kielessä ja tarpeelliset muut valmiudet esiopetukseen tai perusopetukseen siirtymistä varten sekä edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Perusopetuksen jälkeen toisen asteen opetusta Ilomantsissa tarjoaa Ilomantsin lukio. Se on noin 30 opiskelijan lukio, jonka opetukseen voivat osallistua myös aikuisten lukiokoulutusta suorittavat. Luki-oon pääsyyn on 7,0:n keskiarvoraja. Opetus on yksilöllistä ja opiskelijoiden taitotason huomioivaa. Tukimuotoina ovat mm. tukiopeutus ja konsultoivan erityisopettajan palvelut.

Opiskeluhoiltopalvelut ovat yhteiset Pogostan koulun ja Ilomantsin lukion kanssa. Koska oppilaitokset sijaitsevat samassa pihapiirissä, on opiskeluhoiltopalvelut kaikkien opiskelijoiden käytössä. Koululla työskentelee päivittäin kouluterveydenhoitaja, koulukuraattori ja kerran viikossa koulupsykologi. Pogostan koulussa työskentelee lisäksi yksi kokoaikainen kasvatusohjaaja.

[Joensuun seudun opetussuunnitelma](#)

3.7. Nuorisotyö

Ilomantsin kunnan järjestämä nuorisotoimi tarjoaa monipuolisia toimintamahdollisuuksia nuorille ja aktivoi nuoria osallistumaan erilaisiin harrastustoimintoihin. Näkyvin nuorisotoimen toimintamuodoista on nuorisotilatoiminta. Nuorisotoimi tarjoaa retkiä, joihin osallistuminen on edullista. Koulu- nuorisotyö on nuorten kohtaamista koulun arjessa, jossa ohjataan luokkaryhmiä, järjestetään välituntitoimintaa yhdessä oppilaiden kanssa sekä edistetään monialaisesti yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia.

Nuorisotila on turvallinen ja päihtetön toimintaympäristö, jossa toimintaa kehitetään nuorten ja ohjaajan yhteistyöllä. Nuorisotilatoiminnan tarkoituksena on tarjota lapsille ja nuorille yhteisöllisyyttä lisäävää tekemistä sekä paikka, jossa on tarjolla myös erilaisia toimintoja matalan kynnyksen periaatteella. Nuorisotilassa tapahtuvissa toiminnoissa nuorilla on mahdollisuus tutustua myös eri teemoin esillä oleviin asioihin. Toimintaa ohjaa nuorisotyön eettisyys ja yksi keskeinen ajatus on nuorten sosiaalinen vahvistaminen osana nuorten ohjausta. Nuorisotilan tarkoituksena on vahvistaa yhteisöllisyyttä sekä huomioida kestävä kehitys osana arkipäivää. Tila on tarkoitettu nuorten ajanviettopaikaksi sekä ohjatun toiminnan mahdollistajaksi. Mantsin Nuoret ovat maakunnallisen nuorisovaltuuston kampanjan mukaisesti sopineet nuorisotilaan turvallisen tilan säännöt.

3.8. Ennaltaehkäisevät lapsiperheiden sosiaalipalvelut

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaiset lapsiperheiden palvelut tarjoavat perheille apua ja tukea elämän eri tilanteissa suunnitteleamalla perheiden kanssa sopivat ja yksilölliset palvelut. Sosiaalipal-

velut ovat vapaaehtoista, suunnitelmallista, tavoitteellista ja asiakkaalle maksutonta toimintaa. Perheellä on mahdollista saada lapsiperhepalveluista ennaltaehkäisevästi varhaisessa vaiheessa tukea nopeasti, helposti ja oikeaan aikaan.

Lapsiperheiden palveluihin Ilo-mantsissa kuuluu perheneuvola, sosiaalityö ja -ohjaus sekä kotiin vietävä perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu. Lisäksi palveluihin kuuluu tukiperhe- ja tukihenkilötoimintaa. Myös kouluilla toteutettava koulukuraattoritoiminta on osa lapsiperheiden palveluita. Perheneuvola auttaa ja tukee lapsen ja nuoren psyykkiseen kehitykseen, vanhemmuuteen ja perheen vuorovaikutussuhteisiin liittyvissä asioissa. Perheneuvolasta saa asiantuntijan apua lapsen kehityksellisiin, käyttäytymis- tai tunne-elämän pulmiin. Myös parisuhteen ongelmatilanteissa sekä erotilanteissa on mahdollista saada keskustelutukea. Ilo-mantsin perheneuvolassa työskentelee psykologi ja sosiaalityöntekijä.

Sosiaalityö liittyy tilanteisiin, joissa perheellä, lapsella tai nuorella on erityistä tuen tarvetta tai vaikeuksia saada tarvitsemaansa palvelua. Perheen tilanne ja palvelun tarve kartoitetaan, ja sen jälkeen sosiaalityöllä ja -ohjauksella tuetaan perheen tukiverkoston rakentamista ja ohjataan perhettä tarvittaessa myös muiden palveluiden käyttöön.

Perhetyössä keskeisenä tavoitteena on perheen omien voimavarojen vahvistaminen sekä arjen hallinnan ja vanhemmuuden tukeminen. Yhdessä vanhempien sekä koko perheen kanssa suunnitellaan ja toteutetaan arkea sujuvoittavia toimintamalleja.

Lapsiperheiden kotipalvelun painopisteenä ovat alle kouluikäisten lasten perheet ja vauvaperheet, joissa tarve voi liittyä esimerkiksi raskauteen, vauvan hoitoon, perheen toimintakyvyn vahvistamiseen, vanhemman uupumukseen tai lääketieteelliseen toimenpiteeseen tai perhettä kohdanneeseen äkilliseen kriisitilanteeseen. Lapsiperheiden kotipalvelu voi olla säännöllistä tai tilapäistä. Ohjaaja työskentelee perheen kotona auttaen vanhempia lasten hoidossa ja kasvatuksessa. Perhettä voidaan auttaa tarvittaessa myös pienissä kodin askareissa.

Yhteydenoton lapsiperheiden palveluihin voi tehdä joko perhe itse tai joku muu taho, kuten neuvola tai koulu perheen suostumuksella. Perhe on oikeutettu palvelutarpeen arviointiin, jonka perusteella tarpeelliseksi todetut palvelut myönnetään. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös muiden tahojen kanssa, kuten lastensuojelun, koulun, varhaiskasvatuksen, seurakuntien neuvolan tai muun terveydenhuollon yksikön kanssa.

Lastensuojelussa avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia tuen muotoja. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on lastensuojelulain (417/2007) mukaista toimintaa, ja sen perustana on palvelutarpeen arvio. Lastensuojelun tehtävänä on turvata lapsen oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain perusteella järjestetään myös sijais- ja jälkihuoltoa. Lastensuojelusta kerrotaan tarkemmin Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa:

[Pohjois-Karjalan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2024–2025 .pdf](#)
[Lapsiperheiden sosiaalipalvelut - siunsote.fi](#)

3.9. Kirjasto, liikunta- ja kulttuuripalvelut

Vapaa-ajan palvelut sekä erilaiset harrastukset tukevat lasten ja nuorten mielekästä vapaa-aikaa. Ilo-mantsin vapaa-aikapalvelujen kiinteinä toimipisteinä toimivat kirjasto, elokuvateatteri, uimahalli, liikuntahalli sekä liikuntapaikat ja leikkipuistoalueet.

Kirjasto tekee aktiivista yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa koululaisvierailuin, tiedonhaun opetuksin sekä kirjastolla toteutuvien satutunnein. Vaara-kirjaston tarjonnasta löytyy myös etäsaturunteja ja erilaisia teemapäiviä. Kirjaston tilat, palvelut ja tapahtumat ovat avoimia ja maksuttomia kaikille. Kirjastopalveluiden saatavuutta lisäävät omatoimiaika sekä kirjastoauto.

Ilomantsin uimahalli palvelee kaikenikäisiä. Uimahallin aukiolojen mukaisesti uimahalliin voi tulla yhden vuoden ikäisen lapsen kanssa. Vauvauinnin pienemmille lapsille järjestää ulkopuolinen taho. Uimahallissa järjestetään myös koulujen uimaopetusta, sekä niin lasten- kuin aikuistenkin uimakouluja ja vesikerhoja.

Leikkikentät on suunniteltu eri ikäisiä lapsia ajatellen. Niillä on erilaisia motorista kehitystä tukevia liikkumisvälineitä. Leikkikenttien lisäksi kunnasta löytyy lapsiperheidenkin käyttöön frisbeerata, MOBO-suunnistusrata, kuntoportaat, pururadat, hiihtoladut, luistelukentät, pitkospuita, palloilu- ja yleisurheilukentät, kuntosali, liikuntasali, ulkokuntoilualueet, uimarantoja sekä patikointireittejä. Kirjastossa on myös lainattavia lumikenkiä, frisbeegolf-setti, jalkapallo sekä pihapelejä itsenäiseen liikumiseen.

Liikunta- ja nuorisotoimi sekä yhdistykset muut toimijat järjestävät liikuntamahdollisuuksia yksilö- ja ryhmätoteutuksina. Ilomantsin harrastusmahdollisuuksista julkaistaan lukukausittain kerhokalenteri sekä kansalaisopiston järjestämistä toteutuksista vuosittain tiedotuslehti. Kansalaisopiston kautta lasten ja nuoret pääsevät myös teatteriharrastuksen piiriin ja Pielisen Karjalan musiikkiopisto tarjoaa musiikin opetusta.

Kerho- ja harrastustoiminnot on suunniteltu yhdessä lapsilta ja nuorilta sekä perheiltä ja kouluilta saatujen toiveiden ja kyselyjen pohjalta. Kerhotoimintojen lähtökohtana on turvallinen, laadukas, monipuolinen, viikoittainen matalan kynnyksen toiminta. Kerhotoiminnalla edistetään lasten ja nuorten tasa-arvoa, terveellisiä elämäntapoja, osallisuutta ja sosiaalista vahvistamista välimatkoista, etnisestä taustasta ja perheen varallisuudesta riippumatta. Kerhot ovat pääasiassa maksuttomia.

3.10. Etsivä nuorisotyö, nuorten TE-palvelut sekä TUV A-opinnot

Oppivelvollisuuslaki velvoittaa nuoret hakeutumaan jatko-opintoihin perusopetuksen jälkeen. Koulussa opinto-ohjaaja tukee nuoria jatko-opintojen suuntautumiseen ja koulussa jatko-opintojen yhteishaku toteutetaan yhdessä tehden kouluajalla.

Perusopetuksessa ja lukiossa oppilailta ja opiskelijoilta on TET-päivät tai -viikot, joiden aikana tutustutaan työelämään tai jatko-opintopaikkoihin. Kunta järjestää nuorten kesätyöllistämisen, ja Ilomantsissa nuoren on helppo saada ensimmäinen kosketuksensa palkkatyöhön tätä kautta.

TUVA-opinnot eli tutkintokoulutukseen valmentavat opinnot on tarkoitettu oppijoille, joilla ei ole toisen asteen tutkintoa, tai jotka tarvitsevat valmentavaa koulutusta. TUV A-opinnot käyvät oppivelvollisille sekä aikuisille, jotka tarvitsevat valmiuksia tai ohjausta lukiokoulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen. TUV A-opinnoissa voidaan kehittää kielen osaamista, opiskelutaitoja, elämänhallinnan taitoja sekä korottaa perusopetuksen arvosanoja. TUV A-opinnoissa on mahdollista suorittaa osan kiinnostavan ammatin tai lukion opinnoista. Koulutuksen kesto on joustava opiskelijan tarpeiden mukaisesti, mutta enintään yhden vuoden. TUV A-opintoja järjestävät eri toimijat Joensuussa ja muualla muualla Pohjois-Karjalan kunnassa.

Opinnoista tai työmarkkinoista ulkopuolelle joutuneen 15–29-vuotiaan nuoren avuksi kunnassa toimii etsivä nuorisotyö, jonka tavoitteena on motivoida ja kannustaa nuorta löytämään oma paikkansa opinnoissa, työelämässä ja vapaa-ajalla. Etsivässä nuorisotyössä toteutetaan Kelan järjestämää

NUOTTI-valmennusta, joka on suunnattu 16–29-vuotiaille syrjäytyneille tai syrjäytymisvaarassa oleville nuorille, tai nuorille, joilla opinnot ovat oppilaitoksen tukitoimenpiteistä huolimatta vaarassa keskeytyä. Etsivä nuorisotyö on nuorelle vapaaehtoista palvelua. Etsivä nuorisotyö antaa yksilöllistä ohjausta verkostoitumiseen ja palveluihin, kuten TE-toimiston sekä sosiaalipalveluihin, hakeutumiseen. Etsivä nuorisotyö tekee oppilaitosten kanssa yhteistyötä.

Nuorten TE-palvelut ohjaa ilomantsilaisia nuoria lukion tai keskeytyneiden opintojen jälkeen. Nuorten TE-palvelut tekee yhteistyötä etsivä nuorisotyön, Luotsin, Kelan, sekä terveys- ja sosiaalipalveluiden kanssa. TE-palveluista löytyy tietoa verkkosivuilta, TE-puhelimesta sekä chat-palvelusta.

4. Painopisteet, tavoitteet, toimenpiteet sekä arviointi

Painopiste: Hyvinvoivat ja toimintakykyiset lapset ja nuoret

- 1) **Tavoite:** Liikkumisen lisääminen ja ylipainon vähentäminen lapsilla ja nuorilla.
  - **Nykytila:**
    - Kouluterveyskyselyssä ylipainoisten osuus 8. ja 9. luokan oppilaista vuonna 2023 on 27,1 %-
    - MOVE-mittauksissa lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky vuonna 2023 on ilomantsilaisista 5.-luokkalaisilla 51,6 %:lla heikko. 8. luokkalaisista 52,4 %:lla fyysinen toimintakyky on heikko (vuoden 2022 mittauksena).
  - **Toimenpide:** Ylipainon vähentämiseen pyritään
    - terveelliseen syömiseen ja riittävään liikkumiseen tukemalla ja tarjoamalla kunnan toiminnoissa terveellisiä välipaloja.
    - kehittämällä ruokakasvatusta Tervettä kasvua- ruokakasvatushankkeen keinoin.
    - kannustamalla osallistumaan perusopetuksessa liikkuviin, toiminnallisiin välitunteihin
    - tehostamalla varhaiskasvatuksessa ohjattua liikuntaa.
    - motivoimalla koulumatkaliikkumiseen sekä viestimällä koteihin koulumatkojen liikkumisen merkityksestä.
    - lisäämällä höntsäliikunnan mahdollisuuksia kaikille ikäryhmille.
    - lisäämällä haastekampanjoita kaikenikäisille liikunnan ilon löytämiseksi sekä tukemalla siten omatoimista liikkumista.
  - **Arviointimittari:**
    - Kouluterveyskyselyssä lasten ja nuorten ylipaino vähenee kohderyhmässä.
    - Seuraavassa MOVE-mittauksessa lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky paranee.
- 2) **Tavoite:** Lasten ja nuorten tukeminen ruutuajan vähentämiseen.
  - **Nykytila:**
    - Vuonna 2023 kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9. luokkalaisista 44,2 % on huomannut olevansa usein netissä vaikka ei ole huvittanut.
    - Vuonna 2023 kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9. luokkalaisista 48,1 % on kokenut usein, että pitäisi viettää aikaa muutoin kuin netissä.
  - **Toimenpide:**
    - Edistetään varhaiskasvatuksessa sekä perusopetuksessa mediakasvatuksella turvallista median käyttöä.
    - Perusopetuksessa edistetään puhelimen käytön vähentämistä kouluaihana järjestysäännöillä.
    - Haaste-kampanjoita esimerkiksi ruutuajan ”omatoimiseen rajoittamiseen”.

- Jaetaan kotiin vietäviä ohjeita/malleja. mm. sovelluksista, joiden avulla vanhemmat voivat seurata lasten ruutuajan käyttöä.
- **Arviointimittari:**
  - 8. ja 9.-luokkalaisten osuus Kouluterveyskyselyn kysymyksessä ”huomannut usein olevansa netissä vaikka ei ole huvittanut” vähenee.
  - 8. ja 9.-luokkalaisten osuus Kouluterveyskyselyn kysymyksessä ”kokenut usein, että pitäisi viettää aikaa muutoin kuin netissä” vähenee.

3) Tavoite: Lasten ja nuorten hampaiden harjaaminen toteutuu kahdesti päivässä.

- **Nykytila:**
  - Kouluterveyskyselyn mukaan vuonna 2023 68,5 % Ilomantsilaisista 8. ja 9. luokan oppilaista harjaa hampaansa harvemmin kuin kaksi kertaa päivässä.
- **Toimenpide:**
  - Edistetään kotona toteutettavan hampaiden harjaamisen sekä suun kokonaisvaltaisen hoidon säännönmukaista kasvatusohjausta moniammatillisesti hyvinvointialueen sekä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa.
  - Lisätään tietoutta esimerkiksi nikotiinituotteiden ja sokerin vaikutuksesta suun terveyteen.
- **Arviointimittari:**
  - Kouluterveyskyselyn mukainen hampaiden harjaaminen kahdesti päivässä lisääntyy.

Painopiste: Osallisuus, yhteisöllisyys ja turvallinen arki

1) Tavoite: Yhteisöllisyys ja mielen hyvinvointi lisääntyy ja yksinäisyys vähenee.

- **Nykytila:**
  - Kouluterveyskyselyssä vuonna 2023 ilomantsilaisista 8. ja 9. luokan oppilaista 22,2 prosentilla ei ole yhtään läheistä ystävää.
- **Toimenpide:**
  - Edistetään Pogostan koulun BUUSTERIT-ryhmän toimintaa, joka tukee yksinäisyyttä kokevien ryhmäytymistä.
  - Tuetaan kiusaamattomaan oppimisympäristöön opettamalla kaveritaitoja niin varhaiskasvatuksessa kuin koulussa. Koulussa toimivaa KiVa-koulutoimintaa ja Verso-toimintaa kehitetään tarpeiden mukaisesti.
  - Varhaiskasvatuksessa vakiinnutetaan MiniVerso-toimintaa.
  - Matalan kynnyksen ryhmien toimintaa jatketaan, viestitään kerhotoiminnasta ja tarjotaan monipuolisesti erilaisia kerhomahdollisuuksia lapsia ja nuoria kuullen.
  - Kehitetään nuorisotoimen toimintaa tarpeita vastaavaksi.
  - Tuetaan kolmannen sektorin toimintaa vuosittaisin järjestöavustuksin ja lisätään siten lapsille ja nuorille tarjolla olevia mahdollisuuksia.
  - Kannustetaan osallistumaan oppilas- ja opiskelijakunnan sekä Mantsin Nuorten vaaleihin ehdolle ja toimintaan mukaan.
  - Monialaisen lapsi- ja perhetyöryhmä Mopsi tarttuu ajankohtaisiin ilmiöihin ja sopii yhtenäiset keinot niihin puuttumiseen.
- **Arviointimittari:**
  - Kouluterveyskyselyssä lasten ja nuorten yksinäisyyden kokemus vähenee.

2) Tavoite: Aamupalarutiinit ovat jokaisen lapsen ja nuoren arjessa läsnä.

- **Nykytila:**
  - Kouluterveyskyselyssä vuonna 2023 59,3 % Ilomantsilaisista 8. ja 9. luokan oppilaista ei syö aamupalaa joka arkiamu.

- **Toimenpide:**
  - o Edistetään Tervettä kasvua -ruokakasvatushankkeen avulla muun muassa monipuolista ruokakasvatusta, joka tukee lapsen ja nuoren ruokailutottumuksia ja antaa perheelle keinoja terveellisiin ruokailutottumuksiin.
  - o Tuetaan ja kehitetään kouluruokailua yhdessä Polkka Oy:n kanssa.
- **Arviointimittari:**
  - o Yhä useampi lapsi ja nuori syö aamupalaa.

5. Yhteistyö

Lasten, nuorten ja perheiden hyväksi tehtävä eri toimijoiden yhteistyö Iloimantsissa on laajaa ja joustavaa. Monialainen lapsi- ja perhetyöryhmä MOPSI toimii koulujen opiskelijahuollon ohjausryhmänä, perhekeskustiiminä ja ehkäisevän päihdetyön ohjausryhmänä. Ryhmä kokoontuu säännöllisesti keskustelemaan ajankohtaisista tilanteista sekä pohtii ratkaisuita moniammatillisesti. Mopsin kokoonkutsujana toimii sivistysjohtaja–lukion rehtori, ja työryhmä kuuluu ammattilaisia Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen lapsi- ja perhepalveluiden ennaltaehkäisevistä palveluista, lastensuojelusta ja opiskelehuollosta sekä edustajat TE-palveluista, seurakunnista, kouluista, varhaiskasvatuksesta ja liikunta- ja nuorisotoimesta. Mopsin toiminta pohjautuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, ennaltaehkäisyyn sekä tilanteiden nopeaan reagointiin.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi järjestökenttä, mm. urheiluseurat, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 4H ja Martat sekä seurakunnat ovat kunnan tärkeitä yhteistyökumppaneita. Ne ovat mukana mm. liikunta- ja nuorisotoimen hallinnoiman kerhohankkeen kerhotarjonnan toteuttamisessa, koulunuoriso- ja nuorisotalotyössä sekä tarjoavat omia kerhojaan, leirejään ja tapahtumiaan. Lapsille ja nuorille tarjottavissa toiminnoissa noudatetaan pitkälti yhteisiä terveellisiin tottumuksiin ja turvallisuuden liittyviä pelisääntöjä. Iloimantsin kunnasta on myös Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen lapsiasiainneuvottelukunnan, vammaisneuvoston sekä alueellisen kumppanuusryhmän edustus.

6. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seuranta ja arviointi

Lastensuojelulain 12 § (8.7.2022/610) mukaisesti lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (410/2015) 110 §:n mukaista talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa. Suunnitelma on osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 §:ssä tarkoitettua kunnan hyvinvointisuunnitelmaa.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan asetettiin viisi tavoitetta, jotka on jaettu kahden painopisteen alle. Painopisteet pohjautuvat niin kunnan laajaan hyvinvointikertomukseen, maakunnalliseen Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Pohjois-Karjalassa, strategiset painopisteet vuosille 2025–2028-suunnitelmaan kuin myös monialaisen lapsi- ja perhetyöryhmä Mopsin näkemyksiin. Ensimmäisen painopisteen tavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvointi sekä toimintakyky. Toinen painopiste on osallisuus ja yhteisöllisyys ja kolmantena turvallinen arki ja ympäristö. Painopisteiden alle on eritelty yksilöllisempiä tavoitteita, niihin toimenpiteitä sekä arviointimittareita.

Iloimantsin kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumista, ajantasaisuutta sekä päivittämistarvetta arvioidaan vuosittain Mopsi-työryhmässä. Kunnan hyvinvointilautakunta on vastuussa valittujen mittareiden seurannasta ja tavoitteisiin tähtäävän toiminnan arvioimisesta.